

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет журналістики

Кафедра міжнародної журналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

« _____ » 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Соціологія та психологія управління медіа:
Журналістика кризових ситуацій

для студентів

спеціальності

061 Журналістика

освітнього рівня

першого (бакалаврського)

освітньої програми

061.00.05 Міжнародна журналістика

Київ – 2023

Розробник:

Семенюк Олег Анатолійович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри міжнародної журналістики

Викладач:

Семенюк Олег Анатолійович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри міжнародної журналістики

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри міжнародної журналістики Факультету журналістики

Протокол від «1» лютого 2023 року № 6

Завідувач кафедри

міжнародної журналістики Терещук В. І.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 061.00.05 Міжнародна журналістика

_____ . _____ . 2022 р.

Гарант освітньої програми Бикова О. М.

Робочу програму перевірено

_____ . _____ . 2022 р.

Заступник декана Сошинська В. Є.

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	денна
Журналістика кризових ситуацій	
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів/годин	2/60
Курс	3
Семестр	6
Кількість змістових модулів з розподілом	2
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, зокрема:	60
<i>Аудиторні</i>	28
<i>Модульний контроль</i>	4
<i>Семестровий контроль</i>	–
<i>Самостійна робота</i>	28
Форма семестрового контролю	залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета. Навчальний курс «Журналістика кризових ситуацій» спрямований на формування теоретичної бази фахівця - бакалавра журналістики. Головною метою його є формування у майбутніх фахівців поняття про кризові ситуації та особливості роботи в умовах конфліктів і криз; розуміння методології і формування навичок створення медійних матеріалів, у яких висвітлено кризові ситуації; формування уявлень про специфіку роботи з людьми, які постраждали внаслідок конфлікту; усвідомлення ролі мас-медіа у середовищі конфлікту.

Завдання. Головне завдання курсу полягає у формуванні вміння створювати медійні матеріали про кризові ситуації для розміщення на різноманітних інформаційних платформах: ТБ, радіо, друкована преса, нові медіа.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

Після опанування дисципліною мають бути сформовані такі компетентності:

Загальні: ЗК-10 – здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії і закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні: ФК-12 – здатність подавати інформацію у відповідній жанру текстово-візуальній формі з використанням сучасних інформаційних технологій; ФК 13 – здатність до критичної оцінки журналістської діяльності; ФК-19 – здатність розвивати й підтримувати на якісному рівні професійну діяльність: генерувати нові ідеї у професійній сфері; створювати контент з урахуванням розвитку інформаційних технологій та комунікаційних мереж, уміння розпізнавати та нейтралізувати патогенні тексти.

Програмні результати навчання:

ПРН-2. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
<i>Змістовий модуль 1. Специфіка роботи журналіста в кризових ситуаціях</i>							
Тема 1. Кризові ситуації: вітчизняний та світовий досвід. Безпека журналіста в кризових умовах	8	2	2	-	-	-	4
Тема 2. Професійні стандарти і вимоги в умовах кризових ситуацій	8	2	2	-	-	-	4
Тема 3. Специфіка збирання та опрацювання інформації в умовах кризових ситуацій	8	2	2	-	-	-	4
Тема 4. Особливості журналістської етики в кризових ситуаціях	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
<i>Разом</i>	34	8	8	-	-	-	16
<i>Змістовий модуль 2. Роль журналістики в кризових ситуаціях</i>							
Тема 5. Протидія фейкам і маніпуляціям в умовах кризи (конфлікту)	8	2	2	-	-	-	4
Тема 6. Принципи поширення життєво важливої (гуманітарної) інформації в мас-медіа	8	2	2	-	-	-	4
Тема 7. Основні підходи до висвітлення кризових ситуацій	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
<i>Разом</i>	26	6	6	-	-	-	12
<i>Усього</i>	60	14	14	-	-	-	28

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

Специфіка роботи журналіста в кризових ситуаціях

Тема 1. Кризові ситуації: вітчизняний та світовий досвід. Безпека журналіста в кризових умовах

Типологія криз. Поняття «журналістика кризових ситуацій», її визначальні характеристики та місце у термінології мас-медіа. Кризові ситуації у житті сучасної України та світу. Історія української журналістики кризових ситуацій. Кризові ситуації за кордоном в інтерпретації українських журналістів. Розвиток журналістики кризових ситуацій в інших країнах. Норми особистої безпеки в умовах кризових ситуацій (міжнародний досвід і практика). Специфіка роботи журналіста в умовах збройного конфлікту: оцінка ризиків та збір інформації у сірій зоні. Цифрова безпека (соцмережі). Роль міжнародних інституцій у журналістиці кризових ситуацій.

Література основна: 1, 2, 3, 4.

Література додаткова: 1, 9, 11, 22, 25

Тема 2. Професійні стандарти і вимоги в умовах кризових ситуацій.

Баланс думок і дискусії щодо його дотримання в умовах кризи (НП, збройні конфлікти, епідемії тощо). Відокремлення фактів від коментарів. Оперативність як важливий стандарт і його роль у сучасній мультимедійній журналістиці. Повнота інформації та її обмеження в умовах кризових ситуацій. Достовірність та винятки у використанні анонімних джерел. Правила дотримання стандарту точності й коректності.

Література основна: 1, 4.

Література додаткова: 2, 3, 5, 6, 8, 15, 22 .

Тема 3. Специфіка збирання та опрацювання інформації в умовах кризових ситуацій

«Типові» герої матеріалів із зон конфліктів (на прикладі російсько-української війни). Розуміння полярності думок і врахування цього чинника у підготовці журналістських матеріалів.

Специфіка інтерв'ювання людей, які постраждали внаслідок конфлікту. Принципи роботи журналіста з представниками різних вікових, гендерних, професійних груп у зоні конфліктів і катастроф. Ексклюзивність матеріалів із зон криз та їх роль для суспільства і ЗМІ.

Література основна: 1.

Література додаткова: 3, 6, 7, 8, 9, 22, 24.

Тема 4. Особливості журналістської етики в кризових ситуаціях

Загальноприйняті (міжнародні) засади професійної етики в журналістиці. Етичний кодекс українського журналіста. Етичні дилеми в журналістиці кризових ситуацій. Мова ворожнечі як соціокультурний і комунікативний

феномен. Особливості медійного висвітлення екстремальних ситуацій. Позитив і негатив в інформації кризових періодів. Журналістські табу, питання нормативності лексики, межа коректності запитань тощо.

Література основна: 1, 4.

Література додаткова: 3, 4, 6, 9, 15, 16, 24.

Змістовий модуль 2

Роль журналістики в кризових ситуаціях

Тема 5. Протидія фейкам і маніпуляціям в умовах кризи (конфлікту)

Фейки (неправдиві новини), маніпуляція та дезінформація в інформаційному полі кризових періодів. Патогенні тексти. Характеристики маніпулятивних «текстів». Необхідність критичного мислення в умовах кризових ситуацій. Аналіз і перевірка матеріалів соцмереж. Перевірка достовірності аудіо та відеоматеріалів. Проблема «істинності» тексту.

Література основна: 1, 2, 3, 4.

Література додаткова: 6, 12, 18, 19, 24.

Тема 6. Принципи поширення життєво важливої (гуманітарної) інформації в мас-медіа

Міжнародне право: норми та терміни. Норми міжнародного права в умовах збройних конфліктів і гуманітарних катастроф. Розуміння життєво важливої гуманітарної інформації. Способи її поширення. Взаємодія ЗМІ та гуманітарних організацій. Відповідальність журналіста у випадку надання гуманітарної інформації. Вплив мас-медіа (журналістів) на перебіг конфліктів.

Література основна: 1, 3, 4.

Література додаткова: 3, 6, 9, 15, 20, 21.

Тема 7. Основні підходи до висвітлення кризових ситуацій.

Структурування інформації залежно від формату засобів масової інформації. Специфіка створення продукту для ТБ, радіо, друкованих видань, нових медіа. Корпоративні правила подання інформації. Журналіст-фрілансер в умовах кризових ситуацій: права, обов'язки, статус.

Література основна: 1, 3.

Література додаткова: 1, 8, 9, 17, 24, 25.

6. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	4	4	3	3
2	Відвідування семінарських занять	1	4	4	3	3
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	3	15
4	Робота на семінарських заняттях	10	4	40	3	30
5	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
	Макс. кількість балів	-	-	93	-	76
	Розрахунок коефіцієнта	169:100 = 1,69				

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом. Упровадження в практику навчальної програми різноманітних форм самостійної роботи активно сприяє модернізації навчального процесу шляхом подолання протиріч між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії та практики.

Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування умінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток морально-вольових зусиль;
- формування в студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань як необхідної умови професійного становлення.

Завдання самостійної роботи студентів:

- навчання студентів самостійно працювати з різними джерелами інформації;
- творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу;
- формування навичок щоденної навчальної самостійної роботи.

Зміст самостійної роботи полягає в таких положеннях:

- самостійне вивчення теоретичних, історичних і науково-практичних тем;
- самостійна робота з джерелами та літературою з метою кращого засвоєння програмного матеріалу;
- підготовка наукових повідомлень, інформаційних довідок;

- підготовка вибіркового дослідного завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розроблення пропозицій щодо вирішення актуальних проблем або прогнозів за обраною тематикою;
- презентація та захист результатів виконання вибіркового дослідницького завдання.

Самостійна робота студентів повинна забезпечити:

- системність знань та засобів навчання;
- володіння розумовими процесами;
- мобільність і критичність мислення;
- володіння засобами обробки інформації;
- здібність до творчої праці.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бал
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бали

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
Змістовий модуль 1.		16	20
1	В контексті першої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати джерела за заявленою тематикою.	4	5
2	В контексті другої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати джерела за заявленою тематикою.	4	5
3	В контексті третьої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати джерела за заявленою тематикою.	4	5
4	В контексті сьомої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати джерела за заявленою тематикою.	4	5
Змістовий модуль 2.		12	15

5	В контексті четвертої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати джерела за заявленою тематикою.	4	5
6	В контексті п'ятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати джерела за заявленою тематикою.	4	5
7	В контексті шостої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати джерела за заявленою тематикою.	4	5
Разом		28	35

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

МКР-1; МКР-2. Модульна контрольна робота (за темою змістового модуля) складається з відповідей (письмових) на 3 питання. Два — аналітичного характеру (10 балів максимум кожне), та одне – практичне (максимум 5 балів), усього максимально — 25 балів.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Навчальні досягнення студентів оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок на семінарських заняттях та під час виконання самостійної роботи, розширення кількості підсумкових балів до 100.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- *Методи письмового контролю*: модульне письмове тестування, підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Комп'ютерного контролю*: тестові програми.
- *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних та індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;

- якість виконання навчальних та індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

Форма проведення семестрового контролю — залік.

Виконання всіх видів робіт є обов'язковим для студента.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	90...100
Дуже добре	82...89
Добре	75...81
Задовільно	69...74
Достатньо	60...68
Незадовільно	0...59

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Разом: 60 год., із них: лекції – 14 год., семінарські заняття – 14 год., самостійна робота – 28 год., модуль. контр. – 4 год.

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1. Специфіка роботи журналіста в кризових ситуаціях (93 бали)				Змістовий модуль 2. Роль журналістики в кризових ситуаціях (76 балів)		
Теми	1	2	3	4	5	6	7
Лекції (теми, бали)	Тема 1. Кризові ситуації: вітчизняний та світовий досвід. Безпека журналіста в кризових умовах. (1 бал)	Тема 2. Професійні стандарти і вимоги в умовах кризових ситуацій. (1 бал)	Тема 3. Специфіка збирання та опрацювання інформації в умовах кризових ситуацій (1 бал)	Тема 4. Особливості журналістської етики в кризових ситуаціях (1 бал)	Тема 5. Протидія фейкам і маніпуляціям в умовах кризи (конфлікту) (1 бал)	Тема 6. Принципи поширення життєво важливої (гуманітарної) інформації в мас-медіа. (1 бал)	Тема 7. Основні підходи до висвітлення кризових ситуацій (1 бал)
Семінарські заняття (теми, бали)	Кризові ситуації: вітчизняний та світовий досвід. Безпека журналіста в кризових умовах (10+1 бал)	Професійні стандарти і вимоги в умовах кризових ситуацій (10+1 бали)	Специфіка збирання та опрацювання інформації в умовах кризових ситуацій (10+1 бали)	Особливості журналістської етики в кризових ситуаціях. (10+1 бали)	Протидія фейкам і маніпуляціям в умовах кризи (конфлікту) (10+1 бали)	Принципи поширення життєво важливої (гуманітарної) інформації в мас-медіа. (10+1 бали)	Основні підходи до висвітлення кризових ситуацій (10+1 бали)
Самостійна робота	Самостійна робота до першої теми (5 балів)	Самостійна робота до другої теми (5 балів)	Самостійна робота до третьої теми (5 балів)	Самостійна робота до четвертої теми (5 балів)	Самостійна робота до п'ятої теми (5 балів)	Самостійна робота до шостої теми (5 балів)	Самостійна робота до сьомої теми (5 балів)

Поточний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)	МКР 2 (25 балів)
Семестровий контроль	Залік	

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні:

1. Буроменський М., Штурхецький С., Білз Е., Бетц М., Шюпп К., Казанжи З. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. - К.: «Компанія ВАІТЕ», 2016. – 118 с.
2. Зражевська Н. Теорія медіа та суспільства : навчальний посібник. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022. 197 с.
3. Конфліктологія : навчальний посібник / П. С. Прибутько та ін.; Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет внутрішніх справ. К.: КНТ, 2011. 136 с.
4. Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф. Соціологія масової комунікації : підручник. 2-е вид., переробл. і допов. К.: Знання, 2015. 367 с.

Додаткові:

1. Висвітлення конфлікту на Сході в українських медіа. Спеціальний звіт. К.: ГО «Детектор медіа». 19 с.
2. Гальтунг И. Трансформація конфлікту мирними засобами. Трансценд метод. *Діалог різноманітностей*, № 12 (50), грудень 1999. URL: <http://www.wicc.net.ua/media/galtung-un-transcend-book.pdf>
3. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник / Інститут масової інформації. К.: ТОВ "Софія-А", 2016. 184 с.
4. Експрес-оцінка психологічного становища дітей у Донецькій області. URL: <https://www.medbox.org/pdf/5e148832db60a2044c2d5774>
5. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія: Навч. посіб. / За заг. ред. В.М. Петюка, Л.В. Торгової. К.: КНЕУ, 2003. 315 с.
6. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. К.: «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.
7. Земляна І. Журналіст і (НЕ) безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах / Інститут масової інформації. К.: Інститут масової інформації, 2016. 194 с.
8. Зубарева М. Робота з ЗМІ в кризових ситуаціях. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2350>
9. Криза. Кризове втручання // Соціальна робота. Короткий енциклопедичний словник. К.: ІВО АПН, ДЦССМ, 2002. С. 245–246.
10. Критична ситуація. Самореалізація: словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / За ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. К.: УДЦССМ, 2000. 260 с.
11. Лалл, Дж. Мас-медіа, комунікація, культура. Глобальний підхід. К., 2002. 264 с.

12. Медіа про конфлікти. URL: <http://journalism.ucu.edu.ua/navchannya/zhurnalistika/media-pro-konflikti/>
13. Мещерякова О. В. Операції ООН з підтримання миру: усунення двозначностей. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 42. С. 70–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2008_42_13
14. Нескородев С.Н. Конфликтология: учебное пособие / С.Н. Нескороден. - Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. -196 с.
15. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. К.: МАУП, 2003. 360 с.
16. Посібник з верифікації. URL: https://verificationhandbook.com/book_ua/
17. Потятиник Б. Екологія ноосфери. Львів: Світ, 1997. 142 с.
18. Почепцов Г. Информация и дезинформация. К.: Эльга Ника-Центр, 2001. 256 с.
19. Практики громадських ініціатив. Збірка практик, створена та надрукована в рамках проекту ПРООН «Оперативне реагування на соціальні та економічні проблеми ВПО в Україні». 2015. 48 с.
20. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
21. Профілактика конфліктів, трансформація правосуддя, забезпечення миру. Глобальне дослідження впровадження резолюції 1325 Ради Безпеки Об'єднаних Націй: довідкова інформація, США: ООН Жінки, 2015. 9 с.
22. Стандарти і етика журналістики в умовах конфлікту і кризових ситуацій. Рекомендації. URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/12146/2014-12-19-standarty-i-etyka-zhurnalistyky-v-umovakh-konfliktu-ta-kryzovyykh-sytuatsiy-rekomendatsii>
23. Трубавіна І.М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа соціальнопедагогічної роботи з ними. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології [наук. Журнал]*. Суми: СДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. № 8 (52). С. 434–464.
24. Як висвітлювати конфліктно вразливі групи населення URL: <https://imi.org.ua/advices/yak-visvitlyuvati-konfliktno-vrazlivi-grupi-naselennya-infografika/>
25. Viner K. A mission for journalism in a time of crisis. URL: <https://www.theguardian.com/news/2017/nov/16/a-mission-for-journalism-in-a-time-of-crisis>